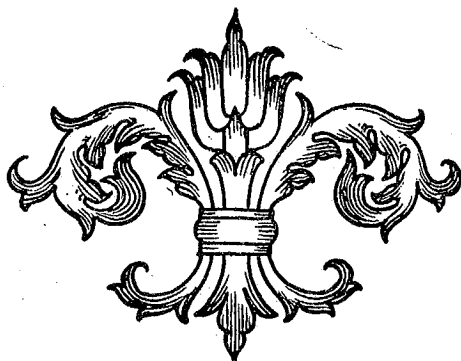

SVENSK
TEOLOGISK
KVARTALSKRIFT

HÄFTE 3, 1944

REDAKTION

G. AULÉN, STRÄNGNÄS, Y. BRILIOTH, VÄXJÖ,
R. BRING, LUND, A. FRIDRICHSEN, UPPSALA

LUND, C.W.K. GLEERUPS FÖRLAG

viss överbetoning av Ekströms huvudsynpunkt såsom en brist i framställningen. I gengäld har denna avhandling så många andra förtjänster, att man dock stannar i tacksamhet mot författaren för den insats, han gjort. Ekströms doktorsavhandling är det första svenska systematiska bidraget till belysning utav den anglikanska teologien. Den är skriven med klarhet och icke utan djärvhet. Svåra problem skjutas icke åt sidan utan upptagas dristigt till behandling, och förf. vill oavbrutet ge en principiell bedömning av sitt material, icke enbart referera. På det viset kastar sig förf. in i mycket svåra principiellt teologiska uppgifter, som han hade kunnat vika undan ifrån, och ger genom sin oförvägenhet hugg på sig men åstadkommer dock en verklig *uppgörelse* med Gore, som annars hade uteblivit. Sådana uppgörelser visa sig ofta mycket fruktbarande för den efterföljande teologiska debatten.

GUSTAF WINGREN.

PAUL BÜHLER: *Die Anfechtung bei Martin Luther. Theologische Dissertationen 3. VII + 231 sid. Zwingli-Verlag, Zürich 1942. Pris Schw. Fr. 8:—.*

Anfäktelsen har hos Luther den innebörden, att den kristna människan gripes av tvivel på Guds nåd och i stället fruktar Guds dom. Man har ofta frågat, om Luthers själsliga konstitution var så beskaffad, att den predisponerade honom för ångesttillstånd. Schweizaren Paul Bühler är i sin för en tid sedan utgivna monografi om anfäktelsen hos Luther benägen att — ehuru med tvekan — bejaka denna fråga, samtidigt som han fastslår, att en grundlig psykologisk resp. psykiatrisk undersökning av Luther ännu saknas (sid. 31 ff.). Själv har Luther omvittnat, att han kände sig praktiskt taget ensam i kyrkohistorien med sina anfäktelser och icke fick någon vägledning, vilken kristen — utombiblisk — författare han än läste. De enda, som synas ha erfarit något tillnärmelsevis beslätat inför Gud och som Luther i detta sammanhang kan uttala sig tacksamt om, äro Gerson, Tauler och Staupitz (sid. 152—168). Detta tycks ju tala för att det är Luther, som själsligt är en särling.

Å andra sidan är det anfäktelsen, som hjälper Luther att *objektivt förstå Bibeln*. Han kunde ju på punkt efter punkt konstatera, att alla dessa teologiska fäder, som icke någonsin talade om anfäktelsen, icke heller kunde utlägga Bibeln: Abraham inför Guds befallning att offra Isak, Jakob i kampen mot Gud vid Jabboks vad, den kananeiska kvinnan

i hennes rop om hjälp trots Jesu avvisande svar, Petrus och David i deras syndafall men först och sist Paulus och hela den paulinska teologien. Därtill kommer Kristus själv i Getsemane och på korset. Lika isolerad som Luther känner sig, då han läser sina oanfäktade teologiska auktorer, lika förtrogen blir han på grund av just samma sak, anfäktelsen, med gestalterna i Bibeln (sid. 169—176 och 201—203).

På grundval av bibelstudiet blir anfäktelsen därför en beståndsdel av hans teologi. Detta är viktigt och framhäves med rätta av Bühler (sid. 189—191). Anfäktelsen hör till den gamla människans dödande och upphör först på andra sidan döden, i himmelen. Man skall alltså icke alltför snabbt göra anfäktelsen till en personlig och biografisk fråga hos Luther, lika litet som man, då Luther talar om synd, genast skall fråga, vilken synd reformatorn just då personligen begått. Anfäktelsen är ett teologiskt begrepp. Det är märkligt, att Bühler kan så klårt se detta, ty själv fogar han icke in anfäktelsebegreppet nog djupt i centrum av Luthers åskådning. Han upptäcker t. ex. icke, att Luthers lära om lagens andliga bruk direkt hänger samman med anfäktelsen (se sid. 51 och 116). Därför bli också Bühlers försök att utreda förhållandet mellan Gud och djävul i anfäktelsen enligt Luther icke tillfredsställande. Trots detta har förf. alltså klar blick för anfäktelsens teologiska förankring i Luthers syn på kristenlivet överhuvud. Det är blott skada, att Tischreden så överdrivet flitigt använts såsom källa på bekostnad av mera utredande skrifter, vilka kunnat föra djupare in i Luthers grundsyn.

Verklighetstrogen är Bühlers bild av Luthers djävulstro, som ju är precis lika »grov» och »vidskeplig» som hans gudstro: både Gud och djävul äro *osynliga* men göra sig kända genom sina verk, sin *aktivitet* på jorden (sid. 7). I skildringen av striden mellan Gud och djävul, såsom Luther ser denna — och detta är huvudämnet i Bühlers framställning — systematiserar kanske förf. en smula i överkant: de tre trosartiklarna få bestämma dispositionen av stoffet både nu och då (sid. 11 ff. och 92 ff.). Men framställningens huvudtendens är riktig.

Detsamma gäller behandlingen av den speciella frågan, hur anfäktelsen häves, alltså hur tron och tryggheten efter varje enskild anfäktelse segrar och återvänder. Lösningen är Guds eget ingripande eller den helige Andes bistånd, varvid Gud eller Anden ömsom brukar ett yttre medel, ömsom ett annat (sid. 142 f.). Att låsa Guds hjälp vid ett visst bestämt yttre medel skulle vara ett upphävande av tanken på Guds frihet och suveränitet och i grunden ett förnekande av all *verkelig* anfäktelse. Det är ganska hälsosamt att få den moderna debatten om det första budets roll

hos Luther inställd i detta perspektiv. Det första budet är »kein Allheil-mittel gegen die Anfechtung», ty något sådant absolut säkert verkande medel emot anfäktelsen existerar enligt Luther icke överhuvud taget (sid. 130; jfr sid. 147 och sammanfattningen i kapitlets början sid. 90 f.). I själva verket ställer Luther upp flera olika gåvor av Gud såsom stöd för tron i dess kamp, främst vissa klara bibelord om rättfärdiggörelsen, därnäst sakramenten, särskilt dopet, vidare uthållig bön och Guds löften till bedjaren samt det första budet men även sådana ting som sången och musiken — sist men icke minst samtal med kristna människor (sid. 97—150). Allt detta och mera till kan brukas av Gud eller Anden. Hjälp blir emellertid hjälp endast därigenom, att den anfäktades uppmärksamhet vändes bort från det egna jagets orenhet till Guds barmhärtighet i Kristus. Förr eller senare visar Anden alltid genom alla sina medel på Kristus och på ingen annan.

Förordet till Bühlers här anmälda arbete är skrivet av professor Fritz Blanke, känd bl. a. genom sin förnämliga lilla studie »Der verborgene Gott bei Luther» 1928. Blanke menar, att man just utifrån en sådan utgångspunkt som den av Bühler valda, anfäktelsen, nu borde gå till en jämförelse mellan Luther och Nya testamentet och sålunda undersöka, huruvida Luther med verklig rätt kan stödja sig på det urkristna vittnesbördet (jfr Bühlers egna antydningar i samma riktning på sid. 204). Det befogade häri är, att efterhand som den nytestamentliga forskningen mer och mer samlar sig kring bibelteologien — såsom den nu i flera år gjort — det blir allt nödvändigare att på nytt konfrontera nytestamentlig teologi och Lutherforskning med varandra. Men då bör man säkert icke börja med ett sådant begrepp som anfäktelsen. Vårt konkreta vetande om de första kristnas enskilda trosliv är ojämförligt mycket mindre än vår kunskap om Luthers och hans vänners inre liv. Bühler har själv till övermått begagnat Tischredens att ösa sitt vetande om Luther ur. Någon sådan källa existerar ej för urkristendomens vidkommande. Bättre utgångspunkter för en jämförelse mellan urkristet och reformatoriskt torde kunna uppletas, sidor i trossynen, som på ett helt annat sätt höra frälsningsbudskapet till och som därför utförligt framställas både i Nya testamentet och i Luthers utredande centrala skrifter. Anfäktelsen torde nog visserligen ha varit en makt i allt äkta kristet liv, från äldsta tid och intill denna stund, men den hör alltför ofta det fördolda till.

GUSTAF WINGREN.